

Zpráva o stuttgartské přednášce z 27. února. Utváření společenství. Ztráta starých sociálních vazeb. Touha po vlastní osobnosti a čistém lidství. Obec křesťanů: oživení Kristova impulzu z anthroposofie. Tvorba společenství pomocí kultu a tvorba společenství pomocí probuzení se duchovně duševní stránkou druhého člověka. Cesta studia a duchovní cesta v anthroposofických pobočkách. Vyhýbat se nebezpečí fanatismu slov.

Dornach 3. března 1923

Včera jsem se snažil vám podat jakousi zprávu o tom, co se událo ve Stuttgartu, a řekl jsem pak, že bych rád v podstatě naznačil obsah přednášek, které jsem tam měl mít. Dnes tedy především uvedu obsah přednášek a potom zítra se pokusím ještě něco říci v návaznosti na to včerejší.

První přednáška v úterý vyplynula ze zcela určité potřeby, která se jasně ukázala v průběhu vám všem, řekl bych, alespoň podle nálady popsané diskuse v neděli, pondělí a úterý, tedy z potřeby, kterou jasně ukázaly tyto diskuse. Byla to potřeba uvažovat o podstatě tvoření společenství. Toto tvoření společenství lidí prostřednictvím anthroposofické věci, to je přece něco, co hrálo v poslední době uvnitř naší Anthroposofické společnosti velkou roli. Zvláště mládež, ale i jiní lidé, starší lidé přicházeli do Anthroposofické společnosti s vyslovenou touhou setkat se v rámci této společnosti s jinými lidmi, s nimiž společně by mohli najít to, co jednotlivci nemůže dát život v dnešním sociálním řádu. Je tím ovšem poukázáno na naprosto pochopitelnou touhu mnoha lidí v naší době.

Tím, že nastalo období vědomí, se to má ovšem tak, že staré sociální vazby ztratily čistě lidský obsah a čistě lidskou sílu. Člověk stále vrůstal do určitého společenství. Nevrůstal do poustevnického života, nýbrž do určitého společenství. Do společenství rodiny, do společenství povolání, do společenství stavu, v poslední době do toho, co se nazývá třídní společenství a tak dále. Tato společenství vždycky nesla pro člověka něco, co sám jako jedinec nemůže nést. Jednu z nej silnějších vazeb lidí v sociálním životě v nej novější době přineslo společenství třídní.

Tato třídní společenství vznikla ze starých společenských formací, ze stavovských společenství, národních společenství, dokonce z rasových společenství. A v poslední době to ovšem došlo tak daleko, že tu byla jistá soudržnost v tak zvaných vyšších stavech, ve stavech šlechty, v měšťanském stavu a pak ve stavu proletářském. Tak vznikla třídní společenství, která se rozšířila přes národnosti, dokonce při takové zvláštnosti a tak dále. A mnohé z toho, co tu dnes je v celém internacionálním sociálním životě, je poplatné takovým třídním společenstvím.

Teď však je období duše vědomé, které se už od začátku 15. století stále více ohlašovalo, a v nej novější době se projevilo z lidských duší s jistou důrazností, s vnitřní silou. Vždyť lidé cítí: ani uvnitř třídních společenství nemohou už dojít k tomu, co je má vynést nad jednotlivou individuálnost. Člověk se dneska cítí na jedné straně silný jako individualita a chtěl by odmítnout, co nějak škodí jeho individuálnímu citění, pocíťování, jeho individuálnímu myšlení. Chtěl by být osobností. A to ovšem pochází z jistých elementárních základů. Vězí v duších lidí dnes něco, smím-li použít ještě jednou výrazu, který jsem použil i včera, od uplynutí Kali-jugy, tedy od počátku našeho století, i když ještě tak nejasně, co vyjadřují slova: chtěl bych být osobností uzavřenou v sobě samém. - Jistě, mnozí si to neumí formulovat. Projevuje se to pak ve všelijaké nespokojenosti, ve všelijaké bezmocnosti duševního života, ale je to přece toto: chtít být osobností, uzavřenou osobností.

Avšak člověk nemůže nikdy v pozemském životě vyjít bez ostatních lidí. Historické vazby, ani například proletářské třídní společenství nedávají to, co zároveň vyhovuje touze po osobnosti, a na druhé straně opět váže lidi na lidi. Člověk by se dnes chtěl napojit čistou lidskostí na čistou lidskost druhého. Chtěl by jaksí sice mít sociální vazby, ale měly by mít takový individuální charakter, jako třeba osobní přátelství. A nekonečně mnohé, co se dnes odehrává v životě mezi lidmi, je usilování o taková lidská společenství. Toto usilování o lidská společenství se projevilo zvláště silně, když ke mně před nějakou dobou přišlo několik

mladších osobností s tendencí uskutečnit jakési obnovení křesťanství, při čemž si mysleli, že toto obnovení křesťanství může nastat jen oživením Kristova impulsu tak, jak je to možné z anthroposofie. Z této touhy mladších teologů, kteří z části právě dokončovali své teologické studium, tedy stáli před úkolem, převzít povolání duchovního pastýře, nebo kteří ještě studovali, z této touhy pak vzniklo to, co, řekl bych, nastoupilo jako „Hnutí pro náboženskou obnovu“ nedávno založené naší Anthroposofickou společností.

Tak bylo přirozeně pro toto Hnutí pro náboženskou obnovu hodně práce. Především se jednalo o oživení Kristova impulsu tak, jak to je dnes možné. K tomu bylo nezbytné zabývat se zcela vážně tím, co jsem často zdůrazňoval, že Kristus nemluvil k lidským duším jen ve východisku křesťanského vývoje, ale že učinil pravdivým to, co spočívá ve slovech: „Jsem s vámi po všechny dny až do konce zemských dob“, to znamená, že může být slyšen kdykoli, když ho chce nějaká duše slyšet, že tedy dochází k trvalému zjevování Krista. Musilo se tedy pokročit od zapsaných evangelijních zjevení k bezprostředně živým zjevováním Kristova impulsu. To byla jedna strana úkolů pro náboženskou obnovu.

Druhá strana byla ta, kterou jsem musel označit tím, že jsem řekl: Ale náboženská obnova musí přivést vytváření obcí, náboženské vytváření obcí. Člověk může své poznání pěstovat jako jednotlivec, když je nejdříve dostal ve společenství. Avšak ono bezprostřední, ne tak myslitelské jako pocitové prožívání duchového světa, které může být označeno jako náboženské, prožívání duchového světa jako světa božského, to se může prožívat jen ve vytváření společenství. A tak, řekl jsem, musí ozdravení náboženského života vzniknout jen zdravým společenstvím.

Byly to především evangelické teologické osobnosti, které podnítily toto Hnutí pro náboženskou obnovu. Mohlo se jen poukázat na to, jak právě evangelická vyznání v novější době se stále více přiklánějí ke zvláštnímu zdůrazňování kazatelství a odklonila se od kultu. Ale kázání atomizuje společenství. Kázání, kterým má pronikat poznání duchového světa, vyzývá jednotlivé duše k tomu, aby si utvářely své vlastní mínění, což se ovšem vyjadřovalo tím, že krédo, vyznání víry, bylo v novější době nejvíce napadáno, že jaksi každý chtěl mít své vlastní vyznání víry. Nastalo atomizování, tříštění obce a opírání náboženství o jednotlivé osobnosti.

To by však postupně vedlo vůbec k rozpuštění sociálního řádu, pokud se týká duševnosti, kdyby tu opět nebyla možnost skutečného utváření obce. Ale skutečné utváření obce, řekl jsem, je dáno jen kultem, který se získává skutečně jen v dnešních zjeveních duchového světa. A tak je tedy vtažen také do Hnutí pro náboženskou obnovu onen kult, který je teď v Hnutí právě obsažen. Tento kult plně zohledňuje historický vývoj lidstva, nese proto v sobě v mnoha svých jednotlivostech a také v mnohém, co se vyskytuje v jeho úplnosti, pokračování historického prvku. Ale všude nese také zásahy toho, co se může teprve dnes zjevit nadsmyslovému vědomí z duchového světa.

Kult spojuje lidi, kteří se v něm sjednocují. Kult tvoří obec. A dr. Kittelmeyer během diskusí zcela právem řekl: Anthroposofické společnosti vyrůstá v Hnutí pro náboženskou obnovu právě prvkem obci tvořícího kultu jistě silné, možná nejsilnější nebezpečí. Na co tím poukázali Poukázal tím na to, že přece dnes hodně lidí, jak už jsem před tím řekl, přichází k Anthroposofické společnosti s tendencí najít napojení na jiné lidi ve smyslu takového svobodného utváření společenství, že naleznou s náboženským kultovním zabarvením tento život ve společenství, že proto ti lidé, kteří mají touhu po životě ve společenství, ji uspokojí především v Hnutí pro náboženskou obnovu. A Anthroposofická společnost by proto musela, nechce-li se tu vystavovat nebezpečí, usilovat o to, aby také pěstovala prvek tvořící společenství.

Tím teď poukazujeme na něco, co má zcela zvláštní význam právě v nejnovější fázi naší Anthroposofické společnosti. Poukázali jsme na to, že anthroposofové musí uznat podstatu tvoření společenství. Je třeba odpovědět na otázku: Je toto utváření společenství, které vzniká v náboženské obnově, v současnosti jediné možné, nebo se najde ještě jiná možnost v Anthroposofické společnosti pro utváření společenství? - Tato otázka se přirozeně může zodpovědět, jen když se trochu zaměříme na podstatu tvoření společenství. Avšak v člověku současnosti tu není pouze ona tendence k utváření společenství - je tady silně, ale ne pouze tady - tendence, která může být uspokojena kultem, ale je tu ještě jiná touha po tvoření společenství. A tak se může docela dobře stát, že tyto dva druhy touhy po tvoření společenství, které jsou dnes v každém člověku, mohou být uspokojeny pro každého jednotlivého člověka, takže nejen v Hnutí pro náboženskou obnovu tu je prvek pro tvoření společenství, ale i v Anthroposofické společnosti.

Když se o takových věcech mluví, musíme je přirozeně odít do idejí. Ale to, co teď rozvinu jako ideje, je tu vlastně v citovém prožívání dnešního lidstva. Jen si ty věci ujasníme tím, že je podáme v idejích; ale to, co teď vyjádřím, vlastně v dnešním člověku existuje právě v citovém prožívání.

První druh utváření společenství, který, řekl bych, nastoupil hned při začátku našeho života na Zemi, který je ovšem samozřejmý, o němž se obyčejně moc nepřemýšlí a které se nepocítuje, to je ono utváření společenství, které je dáno řečí. Řeči se učíme jako děti. A zvláště silný prvek utváření společenství je ovšem dán mateřskou řečí z toho důvodu, že mateřská řeč přistupuje k dítěti a dítě ji přijímá v době, kdy éterné tělo vězí ještě úplně neodlišené a nediferencované v ostatní organizaci. Tak srůstá mateřská řeč zcela intenzivně s celou bytostí člověka. Tato řeč je však něco, co se rozprostírá nad skupinami lidí jako něco společného. Lidé se setkávají ve společné řeči. A když si vzpomenete na to, co jsem tady mnohokrát vyslovil, že v řeči je skutečně ztělesněné duchovno, že genius řeči není pouze abstrakce dnešních učenců, ale skutečná duchová bytost, tak právě pocítíte, jak společenství řeči spočívá na tom, že ti, kdo se dorozumívají stejnou řečí, ve svém okruhu, do něhož se sešli, cítí působení skutečného genia řeči. Cítí se jaksi pod křídly skutečné duchové bytosti. A tak tomu je u každého utváření společenství.

Každé utváření společenství je zaměřeno na to, že mezi těmi, kdo uzavírají společenství, vládne vyšší duchovní podstata, která sestupuje z duchových světů a spojuje lidi. My ovšem můžeme, řekl bych, singularně, jednotlivě najít ještě něco jiného, co se může vyskytnout v nej význačnějším smyslu jako společenství tvořící prvek mezi mnoha lidmi. Společná řeč spojuje lidi, protože co říká jeden, může žít v druhém, protože tedy může žít současně něco společného ve více lidech. Ale představme si jednou toto: několik lidí, kteří společně prožili své dětství a první školní dobu, sejde se opět z nějakého podnětu - něco takového by mohlo nastat a také často nastalo - po třiceti letech. Dostanou se k tomu, teď jako malý hlouček čtyřiceti až padesátiletých lidí, v kterém každý jednotlivec prožil také dětství ve škole s druhým, v téže krajině, že mluví o tom, co prožili společně v dětství a mládí. Tu v nich ožije něco zcela zvláštního, něco, co v této chvíli je ještě úplně jiné společenství než společenství způsobené pouze řečí. Když skupina lidí, která mluví stejnou řečí, se tak shledá během společného prodlévání v porozumění duši, přivoděném právě řečí, tak je toto shledání přece něco poměrně povrchního vůči tomu druhému, které nastává, když je člověk uchvácen hluboko v centru duše tím, že žije ve společných vzpomínkách. Každé slovo dostává své zvláštní zbarvení, svůj zvláštní nádech tím, že odkazuje na společně prožité dětství, společně prožité mládí. Hluběji do duševna vchází to, co tu pro chvíle takové sounáležitosti váže člověka k člověku. Člověk se cítí hlubšími orgány vázán k tomu, v čem tu je pohromadě. A v čem jsme pohromadě? - Jsme pohromadě ve vzpomínkách, v tom, co jsme prožili před časem společně. Cítíme se přesazeni do světa, který tu už není, v němž jsme žili společně s těmi druhými, s nimiž jsme teď pohromadě. To platí pro pozemské poměry, má to jen znázornit. Ale to znázorňuje totiž právě podstatu kultu, neboť o co se u kultu usiluješ Kult, ať se projevuje slovy nebo jednáním, zjevuje ve smyslově fyzickém světě něco, co je ve zcela jiném smyslu než to, co máme ve vnějším přirozeném okolí, co je bezprostřední obraz duchového, nadsmyslového světa. Zajisté každá rostlina, každý pochod ve vnější přírodě je obrazem něčeho duchovního, ale ne tak bezprostředně jako to, co se projevuje v kultickém obřadu nebo ve slově kultu, které se vysloví tím správným způsobem. Tu je nadsmyslový svět bezprostředně vkládán do slova nebo jednání. Neboť kult tkví v tom, že ve smyslovém světě se slova mluví tak, že je v jejich podstatnosti bezprostředně přítomen nadsmyslový svět, a že se jednání konají tak, že v nich jsou přítomné síly nadsmyslového světa. Kultický obřad je ovšem takový, kde se něco děje, co neznámá jen to, co se tu celebruje, když se na to díváme vnějšíma očima, ale obyčejnými fyzickými silami prochází něco, co jsou právě duchovní síly, nadsmyslové síly. Nadsmyslové dění se koná ve smyslovém obraze.

Člověk je tedy ve smyslovém mluvení a ve smyslovém jednání bezprostředně spojen s duchovým světem. Ve správném kultu je to tak, že svět, který je tu vnášen ve slově a jednání do smyslovosti, odpovídá tomu, z něhož jsme se my lidé stáhli ze svého předzemského života. Jako když se tři, čtyři, pět lidí, kteří spolu prožili dětství, sejde v čtyřicátém, padesátém roce života, a cítí se přesazeni do světa, v němž byli pohromadě jako děti, tak se cítí ten, kdo spoluprožívá správný kult s ostatními - neví to, zůstává to v podvědomí, ale tím

více se to vžívá do citění a pocitů - přesazen do světa, v němž byli společně, dříve než sestoupili na Zem. Tak se vytváří kult. Kult se uskutečňuje tak, že člověk v kultu prožívá správně něco, co je cele vzpomínkou, obrazem toho, co prožil v předzemském jsoucnu, tedy dříve, než sestoupil na Zem. A tak cítí ti, kteří patří do nějaké obce s kultem, ve zvýšené míře to, co jsem před tím popsal jen pro znázornění, když se člověk v pozdějším věku sejde se skupinou a vyměňuje si vzpomínky z dětství: cítí se přesazen do světa, který prodělal v nadmyslnu. To dělá onu vazbu v obci, která má kult. To dělala vždycky vazba u kultu. A jedná-li se o náboženský život, který nemá atomizovat, který tedy nemá vkládat to nej podstatnější do kázání, ale do kultu, pak vede kult právě ke skutečnému utváření společenství, k utváření obce. A náboženský život se neobejde bez utváření obce. Proto je také svátostní společenství to, které je tímto způsobem vzpomínkové společenství, pokud se týká nadmyslna. Není však možné, aby se tato forma svátostního společenství, tedy kultického společenství, pro moderního člověka zastavila u toho, čím je. Zajisté, pro mnohé to dneska ještě tak bude; ale kultické společenství samé by nemělo svou hodnotu, svou pravou hodnotu, především by nedosáhlo svého pravého cíle, kdyby zůstalo právě jen pouhým společenstvím vzpomínek na nadmyslové prožívání. Proto ovšem také nastupovala stále více potřeba vnést do kultu kázání. Při zdokonalování kázání, jak se v novější době ukazuje v evangelických společenstvích, právě atomizace tak narostla, protože se při něm nebere ohled na skutečné potřeby vývoje duše vědomé v pátém poatlantském období. Kázání starších církví je postaveno plně na potřebách čtvrtého poatlantského období. Kázání se tvoří ve starších vyznáních ze světového názoru období rozumu nebo mysli. Moderní člověk tomu už dobře neporozumí. Proto také evangelická vyznání přešla ve svém zobrazování více na lidské mínění, na lidské poznávání vědomí. Na jedné straně to je něco plně oprávněného. Na druhé straně se pro to ještě zase nenašla vůbec správná forma. Kázání, které se vynořuje uvnitř kultu, vypadá z kultu, z kultu k poznání. Ale málo se ve formě, kterou kázání přijalo, přihlíží k dále se vyvíjejícímu lidstvu. Stačí připomenout jen jedno a hned to pochopíte. Spočítejte kázání novější doby, která nejsou postavena na nějakém textu bible jako tématu, a uvidíte, jak málo zbude. Všude při nedělních kázáních, při kázáních při určitých příležitostech, všude se za základ bere slovo bible, protože se totiž popírá bezprostřední živé zjevení, které tu může být i v současnosti. Ale navazuje se zcela jen na historičnost. Hledá se sice individuální kázání, ale podmínka pro to se nenalézá. A proto právě proudí kázání do pouhého lidského mínění, do individuálního mínění. To však atomizuje.

Když tak nově založené Hnutí pro náboženskou obnovu, protože v podstatě stojí na půdě, která pochází z anthroposofie, počítá s bezprostředně pokračujícím, dále se pohybujícím zjevením, tedy s živým prožíváním ducha z nadmyslového světa, pak vede právě své kázání k uznání toho, že potřebuje něco jiného, totiž to, z čeho je toto trvalé živé poznání duchového světa bezprostředně možné. Potřebuje tedy anthroposofickou duchovní vědu. Chtěl bych říci: kázání bude stále oknem, kterým Hnutí pro náboženskou obnovu bude musit přijmout to, co jí bude muset dávat trvalá živá Anthroposofická společnost. K tomu však je zapotřebí, co jsem vám právě už v poslední přednášce ještě tehdy v existujícím Goetheanu řekl ve vztahu k náboženské obnově, má-li toto Hnutí pro náboženskou obnovu růst, že také vedle toho musí být Anthroposofická společnost ve vší živosti, to znamená musí být živý život anthroposofie prostřednictvím množství lidí. Pro Hnutí pro náboženskou obnovu by brzy vyschl živý pramen, kdyby stále nemělo vedle sebe určitý počet lidí - nemusí to být hned všichni lidé, ale stále množství lidí - v nichž žije anthroposofické poznání.

Tak přijde právě hodně lidí, jak jsem vám řekl, k Anthroposofické společnosti a nechtějí anthroposofické poznání jen in abstracto, ale chtějí také v ní, právě z touhy lidí našeho věku vědomí, utvářet společenství. Mohlo by se tak říci: Anthroposofická společnost by přece také mohla pěstovat kult. Jistě, to by také mohla; to však teď patří do jiné oblasti. Vezmu teď v úvahu specifické anthroposofické utváření společenství. V dnešním životě člověka je totiž ještě něco úplně jiného než to, co s ohledem na společenství lidí může spočívat na společné vzpomínce na nadmyslový svět, prožitý před zemským bytím. Je to to, co se dnes zase používá právě tak, jak to může být jen v období vědomém. Tady musíme mluvit o něčem, co s ohledem na moderního člověka dnes většina lidí ještě úplně přehlédne. Zajisté, ve všech dobách se mluvilo o idealismu, ale dnes není idealismus, když se o něm mluví i dobře smýšlejícími, většinou nic jiného než fráze, opravdová fráze. Dnes totiž, v onom období, kdy se v rozšířené civilizaci vynořily zvláště silně intelektualistické síly a prvky, chybí ve světě

porozumění pro celého člověka. Jistě, jako touha je to tu obzvláště v dnešní mládeži. Ale právě ona neurčitost, s níž se to vyskytuje v dnešní mládeži, ukazuje, že právě něco žije v dnešních lidských duších, co se ještě neobjasnilo, co je ještě nediferencované, co nebude méně naivní, až se to rozliší.

Prosím, jen si všimněte tohoto: Přesaďte se zpátky do dob, kdy se rozšiřovala náboženská proudění uvnitř lidstva. Uvidíte, že v prožitých, v dřívějších dobách dějinného vývoje lidstva se hodně lidí s nesmírným nadšením setkávalo s tím nebo oním zvěstováním z duchového světa. Dokonce by bývalo nebylo vůbec možné, aby lidé měli dnešní náboženská vyznání, kdyby tu nebyla při jejich zvěstování silnější afinita duší pro něco, co přicházelo z duchového světa, než je tomu dnes. Neumíme si vůbec představit, když pozorujeme dnešní lidi, že by mohli být zaujati něčím takovým, jako bylo často v dřívějších dobách zvěstování náboženských pravd. Zajisté, ještě dnes dochází ke vzniku sekt; ale vůči zanícení, s nímž přicházely lidské duše vstříc dřívějším zvěstováním, má dnešní tvoření sekt něco měšťáckého. Není tu vnitřní teplo duší pro přijetí duchovna. To dokonce rychle kleslo v poslední třetině 19. století. Z neuspokojení se dnes ovšem vyskytují lidé, kteří naslouchají tomu nebo onomu, a také se dostávají k jistému vyznání toho nebo onoho; ale ono pozitivní teplo, které tu bylo dříve v lidských duších a které jedině a pouze umožnilo, že člověk za duchovno nasadil celou svou bytost, celou svou lidskou bytost, to ustoupilo jistému chladu, ba zimě. A tento chlad a tato zima, ty tu jsou i v lidských duších, když dnes hovoří o ideálech a idealismu. Dnes je totiž hlavní věcí něco, co v základě ještě dlouho nebude splněno, co v podstatě ještě dlouho bude očekáváním, ale jako očekávání dnes už v nesmírně mnoha lidech žije. To vám mohu charakterizovat následovně.

Vezměte ty dva každému člověku dobře známé stavy vědomí, které tu jsou: snícího člověka a člověka v obyčejném bdělém denním vědomí. Jak je to u snícího člověka? - U spícího člověka, který nesní, je to stejné, neboť spát bez snů znamená, že sny jsou tolik utlumeny, že si je nepamatujeme. Jak to tedy je u snícího člověka? Žije ve svém světě snových obrazů. Žije v něm tím, že je pro něj často mnohem názornější, mnohem hlouběji do srdce jdoucí - to lze říci - než to, co prožívá ve dne při bdělém denním vědomí. Ale prožívá se to izolovaně. Prožíváme to jako jednotlivá lidská osobnost. V jednom a téže pokoji mohou spát dva lidé, kteří mají ve svém snovém vědomí dva zcela různé světy. Tyto světy neprožívají spolu. Každý je prožívá pro sebe; nanejvýše si mohou později vyprávět obsah.

Probudí-li se člověk ze snového vědomí do obyčejného denního vědomí, tak vnímá svými smysly tytéž věci, které ten, kdo mu stojí nejbliže, také vnímá. Nastoupí společný svět. Člověk se probudí ke společnému světu, když přejde ze snového vědomí do bdělého denního vědomí. Ano, čím pak se probouzí člověk ze snového vědomí do bdělého denního vědomí? Probouzí se světlem, hlukem, svým přirozeným okolím - v tomto ohledu nejsou ani ostatní lidé výjimka - do bdělého denního vědomí, do obyčejného bdělého denního vědomí. Ze snu se probouzíme přirozeností druhého člověka, jeho řečí, tím, co říká druhému a tak dále, tak, jak se jeho myšlenky a pocity odívají do řeči. Tím, čím obyčejný člověk, druhý člověk přirozeně žije, se probouzíme. Tedy probouzíme se přirozeným okolím k obyčejnému dennímu vědomí. Ve všech dřívějších dobách to bylo tak, že se člověk probouzel ze snového vědomí do bdělého denního vědomí přirozeným okolím. A pak ve svém přirozeném okolí měl zároveň bránu, kterou pronikal do nadsmyslna.

S probuzením duše vědomé, s rozvojem duše vědomé vstoupil v tomto ohledu do lidského života nový element. Tady totiž musí být ještě druhé probuzení, a toto druhé probuzení bude vystupovat stále více a více jako potřeba lidstva: je to probuzení na duši a duchu druhých lidí. V obyčejném denním životě se ovšem probouzíme jen přirozeností druhého člověka; ale duší a duchem druhého člověka se chce probudit člověk, který se stal samostatným, osobním ve věku vědomí. Chce se probudit duší a duchem druhého člověka, chce se setkat s druhým člověkem tak, že druhý člověk ve své vlastní duši sebou trhne, tak jak se to děje vnějšímu světlu, vnějšímu hluku a tak dále, proti snovému životu.

Tato potřeba je úplně elementární od počátku 20. století a bude stále silnit. Celé 20. století, přes veškerou svou chaotickou, zmatenou podstatu, která pronikne celou civilizací, bude vykazovat toto jako potřebu: nastane potřeba, že se lidé budou chtít ve vyšší míře probouzet jinými lidmi, než se mohou probouzet pouhým přirozeným okolím. Snový život se probouzí do bdělého denního vědomí přirozeným okolím. Bdělý denní život, ten se probouzí druhým člověkem, duší a duchem druhého člověka k vyššímu vědomí. Člověk se musí stát více,

než vždycky byl pro člověka. Musí se mu stát probouzející bytostí. Lidé se musí přiblížit sobě více, než dosud byli: každý člověk, který potkává druhého, musí se stát budící bytostí. K tomu právě moderní lidé, kteří teď vstoupili do života, nastřádali příliš mnoho karmy, než aby svůj osud necítili spojený jeden s druhým, jenž mu jde v životě jako jiný člověk vstříc. Vrátime-li se do dřívější doby, byly duše mladší a měly méně karmických souvislostí. Teď právě nastává nezbytnost, že člověk není probouzen jen přírodou, ale lidmi, které s ním jsou spojeny karmicky a které bude hledat.

A tak je mimo onu potřebu vzpomínky na nadmyslovou vlast, která může být ukojena kultem, jiná potřeba, nechat se probouzet k duchovnu a duševnu druhým člověkem. A citový impulz, který tu může působit, ten je impulzem novějšího idealismu. Přestane-li ideál být pouze abstraktní, bude-li opět zakořeněn s duševně-duchovním lidstvem, pak právě přijme formu: chci se probouzet druhým člověkem. - A to je konečně s neurčitostí pocit, který se dnes projevuje v mládeži: chci se probouzet druhým člověkem. A to je to, co se může pěstovat jako zvláštní společenství v Anthroposofické společnosti, k čemu tu dochází nej přirozeněji na světě. Když se totiž setká skupina lidí, aby společně prožili to, co může být projevem z nadmyslového světa anthroposofií, pak je toto prožití ve skupině lidí něco jiného než prožívání osamělé. Ze se probudíme duší druhého ve chvíli, kdy jsme pohromadě, to skýtá atmosféru, která asi nevede do nadmyslového světa tak, jak je to popsáno v knize „Jak dosáhneme poznání vyšších světů“, která však podporuje porozumění ideám, které podává o nadmyslovém světě anthroposofická duchovní věda.

Najdou-li se lidé, kteří s idealismem žijí ve skupině, kteří si vzájemně sdělují buď předčítáním nebo něčím jiným to, co je obsah anth-roposofie, pak je tu jiné porozumění. Společným prožíváním nad-smyslů se totiž probouzí právě nejintenzivněji lidská duše lidskou duší, duše se probouzí k vyššímu porozumění, a když tu je toto smýšlení, vytváří se něco, co působí, že se snáší na lidi, kteří jsou sjednoceni ve vzájemném sdělování a ve vzájemném spoluprožívání anth-roposofických idejí, skutečná společná bytost. Jako v řeči žije genius řeči, v jehož ochraně žijí lidé, tak žijí pod ochranou vyšší bytosti, když společně prožívají anthroposofické ideje správným idealistickým smýšlením. Co tu pak nastává?

V kultu máme pochody a podstatnosti vyššího světa; máme je v kultu, ve slově kultu a v jednání kultu promítnuty i do fyzického světa. Máme-li anthroposofickou pobočku, tak máme to, co se prožívá ve fyzickém světě v anthroposofické skupině silou skutečného idealismu, který se stane duchovním, přesazené do duchového světa. Kultem se to nadmyslové ve slově a jednání snáší do fyzického světa.

Anthroposofickou pobočkou jsou myšlenky a pocity anthroposofické skupiny vyzvednuty do nadmyslového světa. A když skupina lidí prožívá ve správném smýšlení anthroposofický obsah, a lidská duše se při tom probouzí lidskou duší, je tato lidská duše skutečně vyzvednuta do duchovního společenství. Jen se jedná o to, aby toto vědomí tu opravdu bylo. Když toto vědomí tu je a takové skupiny se v Anthroposofické společnosti vyskytují, pak je tu v tomto, mohu-li říci obráceném kultu, na jeho druhém pólu něco v nej významnějším smyslu společenství utvářejícího. Řekl bych, bude-li se mluvit obrazně: Kultická obec se pokouší přimět nebeské anděly, aby sestoupili dolů do kultického prostoru, aby byli mezi lidmi. Anthroposofická obec se pokouší pozvednout duše lidí do nadmyslového světa, aby přišly mezi anděly. V obojím je to prvek vytvářející společenství.

Avšak má-li být anthroposofie člověku něčím, co opravdu vede do nadmyslového světa, pak nesmí být teorií, abstrakcí. Pak se nesmí o duchových bytostech pouze mluvit, ale musí se vyhledávat ty nej- bližší, nej bezprostřednější příležitosti, aby byl člověk pohromadě s duchovými bytostmi. Práce anthroposofické skupiny nespočívá pouze v tom, že hodně lidí mluví o anthroposofických ideálech, ale že se jako lidé cítí sjednoceni tak, že se duše člověka probouzí duší člověka a lidé jsou vyneseni vzhůru do duchového světa, takže jsou opravdu mezi duchovými bytostmi, i když možná bez zření. I když to tu není ve zření, v prožitku to tu může být. A to je pak to posilující, to sílu dodávající, co může vycházet ze skupin, které právě vznikly správným utvářením společenství v Anthroposofické společnosti. Je právě nutné, aby to, co přece v Anthroposofické společnosti v mnohém ohledu je, zevšeobecnělo; a to je to, co vstupující pak v posledních letech nenašli. Vlastně to hledali, ale nenašli to. Nanejvýš našli toto: Ano, chceš-li být pravým anthroposofem, pak musíš věřit v éterné tělo a znovuvtělení a tak dále.

Často jsem zdůrazňoval: Knihu, jako například mou „Theosofii“, můžeme číst dvojím způsobem. Můžeme ji číst tak, že tu čteme: Člověk se skládá z fyzického, éterného, astrálního těla a tak dále, člověk má opakované

pozemské životy, karmu, to znamená, že přijímáme pojmy. Zajisté, jsou to jiné pojmy, než na jiném poli, ale duchovní proces, který probíhá, je za jistých okolností přesně tentýž, jako když čtete kuchařku. Právě to jsem však často říkal, že se jedná o duchovní proces, nikoli o přijímání idejí. Je naprosto jedno, zda čtete, že máte dát máslo do pánve, přidat mouku, promíchat, rozbít tam vajíčka, nebo zda čtete: Existuje fyzická látka, éterné síly, astrální síly, a jsou promíchány. Je úplně jedno mluvíme-li o duševním procesu, úplně jedno, zdali jste na sporáku smíchali máslo, tuk, mouku, vajíčka nebo zda si představíte pro lidskou bytost smíchané dohromady fyzické tělo, astrální tělo. „Theosofie“ se však také může číst tak, že se ví: jsou v ní obsažené pojmy, které se mají k obyčejnému světu pojmů fyzického světa tak, jako svět pojmů fyzického světa ke světu snovému. Náleží světu, do něhož se musíme stejně tak probudit z obyčejného fyzického světa, jako se probouzíme ze světa snů do světa fyzického. Je to smýšlení, s nímž čtete, které pak věcem dává správný kolorit. A toto smýšlení se právě pro člověka současnosti stává různými prostředky přirozené, živé. To ostatní, co si člověk pro sebe může vypracovat, je přece všechno popsáno v knize „Jak dosáhneme poznání vyšších světů“. Ale pro moderního člověka je také ještě nutná průchozí fáze, úplně oddělená od zření vyššího světa: že se může probouzet duševně duchovní stránkou druhého člověka ke zžívání se do duchového světa, jako se probouzí ze života snů světlem a hlukem a tak dále do fyzického světa.

Pro to si musíme vybojovat porozumění. Je nutné vybojovat si porozumění pro to, čím má být anthroposofie v Anthroposofické společnosti: má být duchovní cestou. Když je duchovní cestou, dojde se pak také k utváření společenství. Ale anthroposofie musí skutečně proniknout do života. Je to potřeba, moji milí přátelé. Že to je potřeba, mohu vám znázornit na velice blízkém příkladu. Poté, co jsme ve Stuttgartu měli mnoho menších shromáždění v nej menších a větších kroužcích, kde se hodně projednávalo to, co se má teď dělat pro konsolidaci Anthroposofické společnosti, byl jsem také jednou pohromadě s mládeží - nebylo to ono shromáždění, o němž jsem vám vyprávěl včera, to bylo teprve později, ale bylo dříve a bylo také v noci. Byla to akademická mládež. Ano, především se mluvilo o tom, jak se nejlépe udělá, aby společnost dostala správnou formu, aby se všechno dělalo správně a tak dále. Ale po nějaké době rozhovor sklouzl na anthroposofii samu. Byli jsme uprostřed toho, protože studenti a studentky měli potřebu se zeptat: Jak se má v budoucnosti studovat, jak se mají dělat doktorské práce a tak dále? - To se nedalo zodpovědět zvnějšku, ale muselo se úplně vplachtit do anthroposofie. To znamená, že se začalo se šosáctvím a přišlo se hned k anthroposofii v jejím použití: Jak se dělá doktorská disertace, když je člověk anthroposof? - Jak se studuje chemie a tak dále, když je člověk anthroposof? Tedy anthroposofie se prokázala životaschopná tím, že rozhovor se k ní stočil sám od sebe. To je to právě, že anthroposofie tu nemá být pouze jako abstrakce. Může se to přirozeně zařídit tak, že se někde svolají lidé ke shromáždění, které se má poradit: Jak se má ustavit společnost a tak dále, a pak jako druhý bod programu se stanoví rozhovor o anthroposofii. Tak se to vyvíjí po vnější stránce. Tak vnějškově to nemyslím, ale úplně niterně, že se právě prostě k tomu přejde od každodenních potřeb: Dějiny se musí zařídit anthroposoficky. Právě, že se naskytlo něco takového, že se mluvilo o konstituci Anthroposofické společnosti a přišlo se k tomu - zcela nezbytně vnitřním organickým vývojem - že se musí vyložit, jak si má představit embryonální vývoj ten, kdo je dnes vědecký šosák, a ten, kdo je anthroposof, na tom je vidět to životně podnětné v anthroposofii. Tak tomu právě musí být, nikoli dvojité účetnictví, kde se na jedné straně šosácky zavede „Anthro- posofická společnost“ a „Svaz pro svobodný duchovní život“ a tak dále, ale kde se stane skutečně něco živého, aniž se člověk stane abstraktním a teoretickým, aniž se anthroposofie přitáhne za vlasy a stále se říká: v anthroposofii se musí člověk shledávat s člověkem a tak dále. - Tyto abstrakce nesmí přirozeně hrát žádnou roli, ale konkrétní anthroposofie se musí zavést do toho, o co tady jde. Většinou se pak vůbec neříká: Je to anthroposofické nebo není to anthroposofické, ale většinou se pak slovo anthroposofie vůbec nevyslovuje. To je také něco, co už je nutné, aby se ta věc nevnášela do slovního fanatismu.

Hled'te, moji milí přátelé, nebyla to žádná vnější záležitost: Měl jsem dvanáct přednášek na posledním vídeňském kongresu na nejrůznější témata a vzal jsem si za úkol nevyslovit během těchto dvanácti přednášek nikdy slovo „anthroposofie“. Podařilo se! Ve dvanácti přednáškách ve Vídni v červnu nikde nenajdete slovo „anthroposofie“ nebo „anthroposofický“. Podařilo se. Můžeme přece konečně poznat také jiného člověka, aniž se zajímáme o to, zdali se jmenuje Miller a je obchodním radou nebo podobně; bereme ho prostě takového,

jaký je. Budeme-li anthroposofii brát tak, jak je živá, aniž příliš často zmiňujeme její jméno, pak je to dnes to úplně nejlepší.

O těchto věcech budu zítra mluvit dále, a pak vám ještě přednesu něco jako zprávu.

GA 257

Rudolf Steiner